

פרשת בהר בחוקתי - לחזור אל השורשים....

1. ויקרא (פרשת בהר) פרק כה פסוק י
וְקִדְשְׁתֶּם אֶת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וְקִרְאתֶם דְּרוֹר בְּאֶרֶץ לְכָל
יִשְׂרָאֵל יוֹבֵל הוּא תְּהִיָּה לְכֶם וְשָׁבְתֶם אִישׁ אֶל אֲחֻזָּתוֹ וְאִישׁ אֶל
מִשְׁפַּחְתּוֹ תָּשׁוּבוּ:
רש"י

ושבתם איש אל אחזתו - שהשדות חוזרות לבעליהן:

2. ויקרא (פרשת בהר) פרק כה פסוק כט - ל
(כט) וְאִישׁ כִּי יִמְכַר בֵּית מוֹשָׁב עִיר חוֹמָה וְהִיתָה גְּאֻלְתּוֹ עַד
תָּם שְׁנַת מִמְכָרוֹ יָמִים תְּהִיָּה גְּאֻלְתּוֹ: (ל) וְאִם לֹא יִגָּאֵל עַד
מְלֵאת לּוֹ שָׁנָה תְּמִימָה וְקָם הַבַּיִת אֲשֶׁר בְּעִיר אֲשֶׁר לֹא לוֹ חֹמָה
לְצִמְיַתָּה לְקַנְהָ אֹתוֹ לְדִרְתּוֹ לֹא יֵצֵא בַּיּוֹבֵל:
רש"י

והיתה גאלתו - לפי שנאמר בשדה שיכול לגאלה משתי שנים
ואילך כל זמן שירצה ובתוך שתי שנים הראשונים אינו יכול
לגאלה, הוצרך לפרש בזה שהוא חלוף, שאם רצה לגאול
בשנה ראשונה גואלה, ולאחר מכאן אינו גואלה:

3. ערוך השולחן העתיד הלכות יובל סימן לד סעיף א
א. המוכר בית בבתי ערי חומה בשעת היובל מפורש בתורה
פרשת בהר ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה והיתה
גאולתו עד תום שנת ממכרו ימים תהיה גאולתו ואם לא יגאל
עד מלאת לו שנה תמימה וקם הבית אשר בעיר אשר לו
חומה לצמיתות לקונה אותו לדרתיו לא יצא ביובל והוה היפך
ממש משדה אחוזה דבשדה אחוזה אינו פודה בפחות משני
שנים ובכאן גואל מיד ובשדה אחוזה יש לו רשות לפדות אחר
שני שנים מתי שירצה ובכאן אם לא גאלה עד שנה מוחלטת
לו ולא לבד שאינו יכול לפדותה עד היובל אלא גם היובל אינו
מפקיעו אלא נשארת לפני הלוקח לדורות ולדורי דורות וזהו
בבית מעיר המוקפת חומה:

4. ויקרא (פרשת בהר) פרק כה פסוק לא
וּבְתֵי הַחֲצִירִים אֲשֶׁר אֵין לָהֶם חֹמָה סָבִיב עַל שְׂדֵה הָאֶרֶץ יִחָשֵׁב
גְּאֻלָּה תְּהִיָּה לוֹ וּבַיּוֹבֵל יֵצֵא:
רש"י

על שדה הארץ יחשב - הרי הן כשדות הנגאלים עד היובל
ויוצאין ביובל לבעלים אם לא נגאלו:
גאלה תהיה לו - מיד אם ירצה. ובזה יפה כחו מכח שדות,
שהשדות אין נגאלות עד שתי שנים:
וביובל יצא - בחנם:

5. ערוך השולחן העתיד הלכות יובל סימן לד סעיף ב
אבל בבית מעיר פרזי שאינה מוקפת חומה או בתי חצרים
שבכפרים ושעל פני השדות דין אחר להם כמפורש בתורה
שם ובתי החצרים אשר אין להם חומה סביב על שדה הארץ
יחשב גאולה תהיה לו וביובל יצא וה"פ שיש לו כח יפה
שבשדות וכח יפה שבבתי ערי חומה ביכולתו לגאל מיד כבתי
ערי חומה וביכולתו לגאל גם אחר שנה ושתיים מתי שירצה
עד היובל ומחשב עם המוכר ומה שדר בו עד עתה ינכה כפי
המקח שקנה

6. רמב"ן ויקרא (פרשת בהר) פרק כה פסוק כט
בעבור שממכר ביתו של אדם קשה בעיניו מאד ויבוש ממנו
בעת שימכרו, רצתה התורה שיגאלנו בתוך השנה
הראשונה. ובעבור כי האדם לשדה נעבד וממנו יצא לחם
למחיתו, רצה שיצא השדה ביובל. אבל הבית לאחר היאוש
ששינה דירתו ועמד שנה בבית אחר לא יזיק לו, כי לא תמעט
מחיתו אם יחלט. ובתי החצרים עשויים לשמירת השדות
ולהיותם מושב לעובדי האדמה, ועל כן דינם כשדה הארץ:

7. ערוך השולחן העתיד הלכות יובל סימן לד סעיף ג
ויראה לי אף שאין לנו לחקור טעמי התורה מ"מ אם ביכולתינו
ליתן טעמים גם על דרך הפשט נכון הוא והיינו שמפני שבית

אחוזתו של אדם חביבה עליו ואינו מוכרה רק מפני הדוחק
לכן חסה התורה על המוכר שיהיה ביכולתו לפדותה מיד
הלוקח מתי שירצה וביובל יצא שלא רצתה התורה שיהיה
לאיש הישראלי קנין עולם בעוה"ז כמו שכתבנו בס' הקודם
סעי' ה' לענין שדה אחוזה וחסה התורה על מכירת בית יותר
מעל מכירת שדה שיכול לגואלה גם מיד מפני שדירתו של
אדם מוכרחת לו יותר הרבה משדה וא"א להתקיים בלעדי זה
וגם נעילת המסחר אינו כבשדה שאין דרך למכור בית ועיקר
המסחר הוא בשדות ולכן התירה לו התורה לפדותה גם מיד
וגם לאחר זמן:

8. ערוך השולחן העתיד הלכות יובל סימן לד סעיף ד
דבתי ערי חומה יש להן יותר קדושה מכל א"י כמבואר שם
וידוע כמה קשה על איש הישראלי לצאת ממקום קדושה ובתי
ערי חומה מעטים היו בא"י ולכן מן הדין היה לאסור לגמרי
המכירה בבתי ערי חומה אך שא"א דמה יעשה האיש
כשדוחקו גבר עליו ולכן אמרה תורה שאם תמכרנה דע שלא
תשוב אליך גם ביובל כדי שיהיה מתון במכירתו רק שאם
דוחקך רב תמכרנה ושנה אחד יש לך רשות לגאלו ובטח
יתאמץ בכל האמצעים לפדותה במשך השנה ואם קלה
בעיניך שלא לפדותה בתוך שנה נשארת לפני הלוקח לעולם
דאחרי שגם הוא הורגל בקדושה לא רצתה תורה ליטול ממנו
זכות זה אבל בבתי פרזים הרבה יש בא"י והקדושה שוה בכל
מקום לכן לא חששה תורה להחליטה להלוקח ואדרבא יכול
לפדותה בכל עת שירצה מפני שביתו של אדם חביבה לו
ומוכרחת ולהלוקח אין הפסד דיש בתיים בא"י לאלפים
ולרבות:

9. ספר החינוך פרשת בהר מצוה של
משרשי המצוה על צד הפשט, שרצה השם להודיע לעמו כי
הכל שלו, ולבסוף ישוב כל דבר לאשר חפץ הוא ליתנה
בתחילה, כי לו הארץ, כמו שכתוב [שם, שם כ"ג] כי לי הארץ.
ועם מצוה זו של ספירה שנה שנה ירחיקו עצמם שלא יגזלו
קרקע חברים ולא יחמדוה בלבם, בדעתם כי הכל שב לאשר
חפץ האל-שתהיה לו.

10. שו"ת עשה לך רב חלק ג סימן נו
אין מכירה לצמיתות, אין שום אפשרות שיוכל אדם לצבור
קרקעות בארץ - ישראל. והנימוק בתורה מפתיע: "כי לי
הארץ", הרוצה יבין כאן נימוק דתי עמוק, והרוצה יראה בזה
נימוק סוציאלי הנועד ליצב את חיי החברה.

11. רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק י הלכה ח
משגלה שבט ראובן ושבט גד וחצי שבט מנשה בטלו היובלות
שנאמר וקראתם דרוור בארץ לכל יושביה בזמן שכל יושביה
עליה, והוא שלא יהיו מעורבבין שבט בשבט אלא כולין/כולין/
יושבים כתקנן, בזמן שהיובל [נוהג בארץ] נוהג בחו"ל שנאמר
יובל היא בכ"מ בין בפני הבית בין שלא בפני הבית.

12. גבורות ה' פרק ע
במה שכל הדברים לפי ענינם ולפי מעלתם מעצמם יש מקום
להם ... ולפיכך ראוי שבחלקו של שבט שהוא השלמת
השבטים תהא השכינה ... כי בית המקדש הוא סוף חלקו
של בנימין והתחלת חלקו של יהודה והיה קשור הסוף
בתחלה כי תחלת השבטים יהודה שהוא תחלה בכל מקום
ובנימין הוא האחרון

עבד עברי

13. ויקרא (פרשת בהר) פרק כה פסוק נד - נה
(נד) וְאִם לֹא יִגָּאֵל בְּשָׁנַת הַיּוֹבֵל הוּא וּבְנָיו עִמּוֹ:
(נה) כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדֵי הֵם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אוֹתָם
מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם:
רש"י
(מב) כי עבדי הם - שטרי קודם:

21. ויקרא (פרשת בחקותי) פרק כו פסוק לד
אז תרצה הארץ את שבתתיה כל ימי השמה ואתם בארץ
איביכם אז תשבת הארץ והרצת את שבתתיה:
רש"י
(לד) אז תרצה - תפייס את כעס המקום שכעס על שמטותיה:
והרצת - למלך את שבתותיה:

22. משלי פרק כב פסוק ו
הנך לנער על פי דרכו גם פי יזקין לא יסור ממנה:

23. פירוש הגר"א על משלי פרק כב פסוק ו
והעניין כי האדם אי אפשר לו לשבור דרכו, כלומר מזלו שנולד
בו, כמ"ש האי מאן דבצדק יהיה גבר צדקו כו', וכשנולד במזל
רע אז על זה ניתנה הבחירה ביד האדם שיוכל לאחוז במזלו
לאיזה דבר שירצה להיות, או צדיק או רשע או בינוני,

24. איוב פרק יא פסוק יב
ואיש נבוב ילבב ועיר פרא אדם וילד:

25. עין איה ברכות פ"ב צח
האדם כמו שהוא נולד בטבעו הפרוע, 'עיר פרא אדם יולד',
צריך הוא להכשר ותיקון בנטייתו והדרכתו. אמנם ההכשר
והתיקון צריך להיות לא להדריכו ההיפוך ממה שהוא עליו
מוטבע, כי בזה לא יצליח, כי אם לחקור בחכמה את המטרה
השכלית של הנטיות הטבעיות שבו, ולהעמידן במערכת
הנהגתן, לא על פי פראותן הטבעית, כי אם על פי המטרה
של החכמה והצדק שלמענם נוצרו. נמצא שמי שמסתכל
בגריעותן של הנטיות הטבעיות שבאדם כשהן הולכות על פי
הטבע הגס, ובעבור זה הוא מתקצף עליהן ולהעביר עליהן
את הדרך ולהנהיג את נפשו, או את נפשות זולתו, על פי דרך
שכל שהיא הפוכה מהנטיות הטבעיות, וודאי לא יצליח. אמנם
גם הטועה ואומר, מאחר שאי אפשר להנהיג את האדם
באורח הפוך מטבע נפשו, על כן יבור לו דרך ההגנה רק על
פי עצם הטבע של הנטיות הנפשיות כמו שהן, דרך זר כזה
הוא רשע כסל ומביא לדרכי מוות, וטוב לפני האלוקים ימלט
ממנו, רק צריך להכיר בדעת ובחכמה את אמיתיות הנטיות
הטבעיות של האדם ולהעלות אותן שיתנהגו על פי תכונתן,
לא מצד הנטייה הטבעית השפלה, כי אם לכוון אותן על פי
תכליתן

26. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קנו עמוד א
האי מאן דבמאדים יהי גבר אשיד דמא (שופר דם). אמר רב
אשי: אי אומנא (מקיז דם), אי גנבא (ליסטים ההורג נפשות), אי
טבחא אי מוהלא. אמר רבה: אנא במאדים הוא! - אמר אביי
מר נמי עניש (בני אדם העוברין על דבריו) וקטיל.

27. מהרש"א [חדושי אגדות] מסכת שבת דף קנו עמוד א
אי מוהלא כו'. ה"נ יש לפרש דלא נגזר אלא שיהא אשיד דמא
ולפי בחירתו של אדם אי אומנא שהוא רשות אי גנבא שהוא
איסור ואי מוהלא שהוא מצוה:

28. משנה מסכת אבות פרק ד משנה כא
רבי אליעזר הקפר אומר הקנאה והתאוה והכבוד מוציאין את
האדם מן העולם:

14. מזרחי (רא"ם) ויקרא (פרשת בהר) פרק כה פסוק מב
פירוש: כיון דשטר קנייתו שקנייתו לי לעבדים קודם לשטר
של אותו שנמכר לו, הרי שטר של רבו בטל לגבי שטרי, ואין
קנייתו קנייה, ולפיכך יוצא מתחתיו ושב אל משפחתו

15. אילת השחר ויקרא (פרשת בהר) פרק כה פסוק נה
ובדרשת חז"ל כי לי בני עבדים ולא עבדים לעבדים, לכאורה
מה הסתירה בזה שהוא עבד עברי לעבדות ה', דבשלמא אם
לעבד עברי היו מצוות שפטור מלקיימם או שאינו יכול
לקיימם, אפשר לומר שזה תביעה על האדם שמכניס את
עצמו למצב של עבד לעבדים, אבל הרי הוא חייב בכל
המצוות, ויש דברים שחז"ל הקילו אפי' על פועל (ע"י ברכות
ט"ז א') א"כ מאי נ"מ בינו לבין פועל:

אלא דאדם הנמצא תחת עול של אחר אפי' אם בעצם
הפעולות אין לו כ"כ הפרעה, אבל עצם הדבר שמרגיש עול
של אדון נוסף זה סתירה לעבדות ה', דעבדות אמיתית אינה
סובלת ב' אדונים, ובחגיגה (ד' א') אמרינן דעבדים פטורים
מעליה לרגל דכתיב אל פני האדון ה', מי שאין לו אדון אלא
אחד, דלא יתכן ב' אדונים, דאפי' אם יכול לקיים המצוות גם
כשהוא עבד, אבל המציאות הזאת שאדם מרגיש שיש לו עוד
אדון זה סתירה, דלא יתכן להיות ב' אדונים לאדם אחד:

היובל התורה והארץ

16. ויקרא (פרשת בהר) פרק כה פסוק י - יא
(י) וקדשתם את שנת החמשים שנה וקראתם דרור בארץ
לכל ישביה יובל הוא תהיה לכם ושבתם איש אל אחזתו ואיש
אל משפחתו תשב: (יא) יובל הוא שנת החמשים שנה תהיה
לכם לא תזרעו ולא תקצרו את ספיחיה ולא תבצרו את מזריה:
רמב"ן
ועל דרך האמת, "דרור" מלשון דור הולך ודור בא (קהלת א
ד), וכן "יובל" שישב אל היובל אשר שם שרשיו, והיא תהיה
לכם:

17. ספרא בהר פרשה א עד פרק א אות א
וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר, מה ענין שמיטה אצל הר
סיני והלא כל המצות נאמרו מסיני אלא מה שמיטה נאמרו
כללותיה ודקדוקיה מסיני, אף כולם נאמרו כללותיהם
ודקדוקיהם מסיני.

18. משנה מסכת אבות פרק ו משנה ב
ואומר +שמות ל"ב ט"ז+ והלוחות מעשה אלקים המה
והמכתב מכתב אלקים הוא חרות על הלוחות אל תקרא חרות
אלא חירות שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה
וכל מי שעוסק בתורה תדיר הרי זה מתעלה

19. ויקרא (פרשת בחקותי) פרק כו פסוק ג - ד
(ג) אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם: (ד)
ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן
פריו:
רש"י

(ג) אם בחקתי תלכו - יכול זה קיום המצות, כשהוא אומר
ואת מצותי תשמרו, הרי קיום המצות אמור, הא מה אני
מקיים אם בחקתי תלכו, שתהיו עמלים בתורה:

20. ירמיהו פרק ט פסוק יא - יב
(יא) מי האיש החכם ויבן את זאת ואשר דבר פי ה' אליו ויגדה
על מה אבדה הארץ נצתה כמדבר מבלי עבר: ס (יב) ויאמר
ה' על עזבם את תורתי אשר נתתי לפניהם ולא שמעו בקולי
ולא הלכו בה:

סיכום

ביובל השדות חוזרות לבעליהן. העבדים משתחררים וכפי שכותב הרמב"ן הכל מובל לשורשיו. נקודת הראשונות טומנת בתוכה את הפוטנציאל הנכון לצמיחה והתפתחות. עומס החיים פעמים רבות מרחיק אותנו מהמקור והיובל בא לתקן את הסטייה. יסוד זה נכון גם ביחס לתכונות ונטיות של האדם. כל אדם נולד עם תכונות מסוימות ועל האדם להיות מודע לתכונותיו אלו כדי לפתחם בצורה נכונה וישרה.